

צרפתי אחד ופולנים שניים

שני נאומים

אבל בגין לא הסתפק בכך. הוא החליט לשפשף את אפו של החתול הצרפתי בשלולית הזאת. הוא ניתח את הפרשה לאורכה ולרוחב, כה, קרא רשימה ארוכה של תאריכים ואירועים. זה היה מכיר.

אחר כך התפנה להעליב את קלוד סטון. שריחוף הצרפתי, שישב ביצע ליד אשתו הנחמדה. לא יכול היה, כמוכן, להשיב. גם מיטראן לא. כי הוא כבר סיים את נאומו קודם לכן. השניים ישבו ונאלצו לשמוע כיצד מדבר בגין על סטון כמו שדיבר בשעתו על דודו טופו. זה היה כה בלתי-הוגן בעליל, עד שהדבר קומם אף את אחרון האורחים הצרפתיים.

לא היה זה שיעור-לדוגמה בנוסח "איך לרכוש ידידים וזה הצליח בחברה".

אחר כך בא השיעור הפלסטיני. היה זה שיעור רדוד, ובמהלכו הוכיח בגין כי אינו יודע דבר על הנושא. (כך טען כי האמנה הפלסטינית הידועה-לשימצה דוגלת בכינון מדינה דמוקרטית חילונית בארץ. לא דובים ולא יער. היא גרועה הרבה יותר.)

קשה להאמין כי נשיא צרפת התרשם מסיפורי בגין על הטרוריים הנתעב של אש"ף. כי אנשי אש"ף הם ילדי גרעין בהשוואה לטרוריסטים של פל"ן, רוצחי הנשים והילדים, שפעלו בשעתו באנגליה — ושעימם כוננה צרפת ברית-שלום, ואף יחסי-ידידות.

ולבסוף — רעיון "האמנה היסתיכוננית", במסגרת עצותיו של בגין למיטראן איך לפתור את בעיות העולם. לחופי הים התיכון שוכנות, מלבד ישראל, 14 מדינות, נוסף על שני האיים העצמאיים (מלטה וקפריסין) ורצועה אחת שהיא נתונה למישטר של כיבוש (עזה).

מבין 16 המדינות העצמאיות, רק שדוש מקיימות יחסים מלאים עם ישראל: צרפת, איטליה ומצרים.

יוגוסלביה ניתקה עימה את היחסים, אלבניה מעולם לא נתנה עימה יחסים כלשהם, ואילו יוון, תורכיה, ספרד, מלטה וקפריסין מקיימות עימה יחסים מפוקפקים וחלקיים. סוריה, לבנון, לוב, תוניסיה, אלג'יריה ומרוקו נתונות במצב-מלחמה עימה.

מי מכל המדינות האלה מוכנה להצטרף לאמנה כלשהי לצד ישראל, לפני שזו תפנה את רצועת-עזה הכבושה, יחד עם הגדה המערבית, בית, ותכונן שזום עם העם הפלסטיני, שהוא עם יביתוכו מובהק?

והרי מיטראן בא לארץ כדי לשכנע את בגין בצורך זה, וכל נאומו של בגין לא בא אלא כדי לדחות עצה זו. מותר להשתמש בתעלול ריטורית כזו. אך זהו טריק זול, שאין שברו בצידו — ובסך הכל, פיספוס של הזדמנות היסטורית להשמיע באוזן ני אירופה והעולם בשורה חדשה.

אומו של פרס היה פחות מכיר, אך לא יותר מרומם. גם הוא בא להוכיח כי בעליו הוא מומחה לצרפתים. הוא חזר לימיו הטובים, כאשר השיג מצרפת כמיות גדולות של נשק. הוא העלה אותם על נס, כדוגמה מזהירה של ידידות-אמת. הוא שכן להוכיח מדוע נתנה או צרפת את הנשק לבן-גוריון ולנערי: כדי לפתוח במילחמת-סיני, שהיתה כליכולה תרגיל צרפתי שנועד להסיח את מצרים ממלחמת-השיחרור האלג'ירית. שהיתה אז בעיצומה. פרס ושות' לא היו, בתמימותם, אלא שכירי-חרב, שעשו את העבודה הקולוניאלית השחורה למען הממשלה הסוציאליסטית העלובה של צרפת דאז. כל צרפתי רוצה לשכוח פרשה עכורה זו.

מיטראן יודע זאת, כמוכן, אבל הוא הקשיב באדיבות לפוטפוטים הגדולתיים על "ידידות-אמת רישראל" — באיזו יכוד מדינאי בכיר, ומדיי נאי צרפתי בפרט, להיות, "ידיד אמת" של מדיי נה כלשהי, מזכר המדינה הצרפתית.

היה נדמה לי שמאחרי הבעת-הפנים האדיבה והידידותית של מיטראן ביצבץ לרגע זיק של ליגלוג. אם כן, היתה זאת תגובה טבעית של עליונות, מול פני ילדותיות אפוליתית זו של נערים פוליטיים, המסרבים להתבגר. כסוף דבריו נעב גם פרס כמה מילים יפות על הפיתרון הצרפי, אך הקונסנזוס נשאר בעינו: במילים שונות הציע פרס, כמו בגין, את הפייתרון שלו לבעייה הפלסטינית: חוסר-פיתרון.

לכן שרמת הנאומים האלה מצאה את סימלה העליון בנוסיונם של בגין ופרס לומר דברים בשפה הצרפתית. כאשר סיים מיטראן את דבריו בכמה פסוקים בשפה העברית, במיבטא שאייאפשר היה להבינו (שום צרפתי אינו יכול לבטא "חיים", כי בצרפתית אין חית). לא היתה זאת אלא מחווה של אדיבות. אך בגין ופרס לא דיברו צרפתית כדי להחמיא לעם שנושאו בא לביקור. הם דיברו צרפתית כדי להוכיח עד כמה שהם מצטיינים בשפה זו. ולמרה הצער, שניהם מדברים צרפתית במיבטא נורא. הצורם את האזון. האם רק היה נרמה לי שמיטראן נצמד למכיר, כממתין לתרגום?

לא שנאתי אותי) יכוד היה לעקוב בהשתאות מרותקת אחרי שינויים החלים בבגין בפרשה זו — מבלי שהשתנה במאומה.

כעבור יומיים ישבתי שוב מאחוריו ושמעתי את שלושת הנאומים של מיטראן, בגין ושימעון פרס, בתוספת נאום-באקשיש של מנחם סבידור. התביישתי בכמה דברים.

קודם כל בעניין הלשוני. בניגוד לרוב הפוליטיקאים בזירה שלנו, בגין יודע עברית. אך הפעם קרה לו משהו. הוא דיבר על "שיויון" (ו"ו קמוצה, על מישקל ניצחון וניקיון) תחת לבטא את המילה כראוי (ו"ו שוואית, כמו פיתרון). מובן שפרס מיהר לתזור על אותה השגיאה הגסה. האם יתואר כי מיטראן יטעה בהיגוי המילה הצרפתית, "אגאליטה"?

בגין במיטבו: הבימאי הגדול ביותר

כל הנאומים הישראליים דיברו פעמים רבות על "צרפת". כאילו היה חולם מעל לצדדי, בשם עיברי עתיק זה, המופיע בתנ"ך, הצד"י קמוצה, הקמץ מבוטא קמץ. האורה, לעומת זאת, לא דיבר על "ישראל" או "ישראל". מיטראן אינו איש-רוח. הוא פוליטיקאי מיקצועי מן השורה. אך הוא דיבר בסיגנון אלגנטי ונקי, דבריו היו דיברייטס גם בהזדמנויות טיקסיות חסרות-משמעות. הוא לא העליב איש, והוא הצליח לומר את אשר בא לומר כגון בצורה נאה, סבירה וקבילה. ולעומת זאת...

לגאד הורביץ, שישב לידי במליאת הכנסת באותה ישיבה, התלוצץ בשעת נאומו של פרס: "שני הפולנים מתחיים ביניהם!"

ואכן, היה משהו פוזני בשני הנאומים. לפני מלחמת העולם השנייה התרבות העליונה בפולין היתה צרפתית. התלמידים למדו בבית-הספר את ערכי התרבות הצרפתית ואת ההיסטוריה של צרפת. התלמיד מנחם בגין בברסט-ליטובסק והתלמיד שימעון פרסקי בווישנבא באו להשוויץ בכנסת ולהראות מה למדו. אמיל זולא וז'אן ז'ורס. נפוליון וקלמנטו. הבאסטיליה וליאון בלוס. ליברטה, אגאליטה, פראטרניטה. ובעיקר: פרשת דרייפוס. כמוכן, מותר היה להוכיח פרשה זו, בפסוק אחד או שניים, אף ששום צרפתי אינו אוהב להיזכר בה. היא השאירה בנשמה הצרפתית פצעים עמוקים, שלא הגלילו עד היום.

יגשתי אל מנחם בגין כאשר גילגלו אותו הסדרנים ממקומו במליאת-הכנסת אל היציאה. כמה דקות לפני כן סיים את נאומו-תשובתו לפראנסואה מיטראן. לחצתי את ידו בחמימות, ובירכתיו. "היה לך נאום גדול", אמרתי לו. "לפני יומיים!"

הזכמן לי השבוע לשמוע את שני נאומו של ראש-הממשלה בכנסת — הנאום שבו סיכם את הדיון על הצעת אי-האמון של תנועת-ההתייה בעניין פינוי סיני, והנאום שבו קידם בכרחה את מיטראן בכנסת. הראשון היה נאום גדול, "בגין במיטבו". השני היה רע, ובחלקו גם מבדך. הדוכרים לא היו שני כניונים שונים. היו אלה שני הצדדים של בגין האחד, שאין דיי מה לו.

הנאום הראשון היה גדול, כי בגין לא נאלץ לשים מחסום לפיו. הוא לא נתקל בסייגים דיפלומטיים. הוא לא היה צריך לעשות רושם על שיבעים אומות. הוא יכול היה לדבר כאוות-נפשו.

הוא דיבר, ועוד איך? שום בימאי לא יכול היה לביים את המעמד בצורה מוצלחת יותר. בגין לא נאלץ לעמוד על רגליו, ליד דוכן הנואמים, כשפניו אל הקהל — מעמד באנאלי, שיגרתי. הוא דיבר בישיבה, כסא-הגלגלים הבטיח לו כניסה מרשימה. הוא דיבר כשפניו אל הויר, אל חלל האוויר, בעוד שהקהל האמיתי שלו, אנשי-ההתייה, ישב מאחוריו. כך יכול היה לדבר לפי מיטב המסורת של זאב ז'בוטינסקי, תוך ניצול כל הטריקים הקטנים של נואם מיקצועי. הוא יכול היה לדבר קדימה, אל תוך המיקרופון, ולהסתובב הצידה, כך שדבריו נקלטו אך בקושי והמאזינים נאלצו להתאמץ כדי לתפסם. הוא יכול היה להפסיק את עצמו מדי פעם כדי ללגום מכוסה-המים. ובשיאים האמיתיים הוא יכול היה להסתובב אחורה, לשלוח אצבע דרמטית לעבר קורבנותיו ולהטיח בפניהם מלים כדורבנות. אחרי שהמטיר את הבלסטרה יכול היה לנתק את עצמו, כדי לחזור ולדבר אל המיקרופון שלפניו.

היתה זאת הצגה גדולה, מושלמת. שום האמלט לא יכוד היה לעלות עליו בתיאטרוןו שני שקספיר, שום מדך ליר לא יכוד היה לעורר רחמים ועם כמוהו, שום אותדו נבדך לא יכוד היה לחנוק את רגשותיו בגרונו ביתר התי רגשות.

גדול ישבתי מרותק. הקשבתי לכל מילה ואמרתו לעצמי: איזה מזד היסטורי הוא שהפה הזה מדבר עתה נגד אויבי-שלום, ולא למענם וכאשר דיבר על אריק שרון, שעימו הוא פועל, לב אל לב ונפש אל נפש, הוספתי חרישית: איזה מזל היסטורי הוא שהרמומיות הטאקטית של אריק, הברו טליות המבוקרת שלו וכשרו לחוש ולנצל הזדמנויות קרביות מגוייסיים עתה — לפחות זמנית — למען מטרה טובה.

האז העפתי מבט בשימעון פרס ובחבורתו העדובה, שישבו נשכחים ומותרים, שלא היו מסוגלים לעשות דבר מלבד להימנע מהצבעה, והוספתי חרישית: "אמן ואמן."

באותו נאום גייס בגין את כל גייסותיו הריטוריים. בזה אחר זה זרק אותם אל הקרב המילולי, עד הפלוגה האחרונה. הטלאי הצהוב, מחנות-הריכוז, טרבלניקה, מילחמת המחחרת, הבריטים, דוברי אלכסנדר ניאי, דם יהודי, נשים וילדים, היילצייקים בני 18, התפטרות. השלום. ההיסטוריה.

במשך כמה דקות היה נדמה לי שקולו השיי תנה, ותחת קולו שני בגין כוקע מגרונו הקול שד דויר בניגוריון.

זה היה נאום של אלטלינה — אך לא הנאום שנשא מנחם בגין באותו יום ב-1948, כשהוא ממרר בככי, אלא הנאום המתכתי של בניגוריון, נאום התותח הקדוש. אולי זה רק היה נדמה לי. אך לגבי התוכן אין ספק: בפרשת-אלטלינה זו ממלא בגין את תפקידו ההיסטורי של בניגוריון. הוא המגן על הדמוקרטיה, נגד המוימות (או החשש למוימות) של פוטש. הוא המחליט להפעיל כוח, לשגר צבא, להקים מחסומים. ואין לי שמץ של ספק שבמיקרה הצורך הוא גם יתן את הפקודה לפתוח באש. מי שאינו שונא את בגין (ואני מעולם)